

Pyktis kaip kultūrinė kategorija: ką duotų sengraikiai Sigito Gedos kūrybos interpretacijai?

Anotacija: Straipsnyje pateikiama ir tikrinama prielaida, kad vaisingas Sigito Gedos interpretacijos kontekstas galėtų būti senovės Graikijos kultūra. Tokia analizė leistų paaiškinti kai kuriuos Gedos kūrybos aspektus, kurie šių dienų akimis atrodo pasenę, politiškai nekorektiški arba kaip tam tikri kompleksai. Tai būtų ir archajiška erotika, ir požiūris į moteris, kartais artėjantis prie mizoginizmo, tačiau šiame straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama pykčiui. Pykčio kategoriją į kultūros tyrinėjimus pastaraisiais metais grąžinęs vokiečių filosofas Peteris Sloterdijkas studijoje *Pyktis ir laikas* (*Zorn und Zeit*, 2006) atkreipė dėmesį į tai, kad vienas svarbiausių Vakarų civilizacijos tekstų prasižėmė pykčio pašlovinimu. Graikiškomis sąvokomis *mēnis* (pyktis) ir *thumos* (gyvybingumas, gyvenimo jėga, energija) filosofas aiškina visą Vakarų kultūros raidą. Antikos pasaulis, pasak Sloterdijko, yra išaustas iš pykčio, kuris stimuliuoja herojus veikti, siekti šlovės, o sykiu ir pelnyti amžinybę. Pyktis nebuvo antikinio herojaus vidujybės dalis, tai greičiau išorinė, asmenybę persmelkianti jėga, kurią jis tik iš dalies gali kontroliuoti.

Straipsnyje parodoma, kad poetiniame Gedos pasaulėvaizdyje pasaulis ir kultūra suvokiami kaip pykčio ir kitų stiprių emocijų išaustas audinys, kad yra galimybė daugiavidį ir daugiabalsį, nuolat besikeičiantį „aš“ matyti ne kaip žaidybiškos postmodernios asmenybės variantą, o labiau kaip senovės graikų daugialypį subjektą, problemiška suvokiantį savo vientisumą, nuolat persmelkiamą ir užvaldomą išorinių energijų bei emocijų. Pyktis pasirodo ir kaip seną pasaulį griauantis, ardantis ir iš chaoso kuriantis naują tvarką, giesmėje, kalboje užtikrinantis to pasaulio saugą ir tęstinumą. Su pykčio problemika siejamas ir šlovės siekimas, interpretuojamas kaip senovės graikų įsiamžinimo žmonių atmintyje siekimas bei paaiškinantis Gedos laikysenos literatūros lauke nekonvencionalumą. Išvados nubrėžiamos kai kurios perspektyvos (pykčio ir jėgos estetika ir kt.) šios krypties Gedos kūrybos analizei.

Raktažodžiai: pyktis, šlovė, Sigitas Geda, archaika, senovės Graikijos kultūra.

Chrestomatinėmis tapo tezės apie Sigito Gedos poezijos archajiškumą, jos skverbimąsi prie pradžių pradžios, bandymą rekonstruoti pirmaprades kultūros,

kalbos formas, atstatyti Babiloną. Bet jeigu paklaustume konkrečiau, ką gi Geda randa archaikoje? Ar ėjimas į pradžią, Babilono restauravimas įmanomas supras-ti, paaiškinti mūsų laikų kultūros kategorijomis? Ar nėra taip, kad Gedos kūrybą aiškinti padėtų ir kitos kultūrinės paradigmos sąvokos?

Šis straipsnis yra daugiau būsimų tyrinėjimų projektas, jame daroma ir tik-rinama prielaida, kad graikų kultūros kategorijos (gal net adekvačiau negu mo-dernios ar postmodernios kultūros) leistų paaiškinti nemažai Gedos kūrybos aspektų, visų pirma šiandien ne itin malonių ar ne itin korektiškų, pavyzdžiui, jo šlovės, įsitvirtinimo lietuvių kultūros hierarchijos viršūnėje siekimo (kuris akvaizdus dienoraščiuose), gero skonio provokacijų vulgarumu, jo požiūrio į moteris, neretai artėjančio prie mizoginismo, arba pykčio, apie kurį ir bus kal-bama šiame straipsnyje.

Nors Gedai buvo svarbios įvairios archajiškos kultūros, tačiau senovės grai-kų kultūra galėtų pretenduoti į išskirtinę vietą. Susikūręs žodį „sengraikiai“, poetas neretai juo apibūdindavo sau artimus kultūros ir pasaulio suvokimo as-pektus, per graikų kultūrą aiškino sau artimesnius rašytojus – Albiną Žukauską, Sigitą Parulskį. Senoji graikų poezija Gedą stulbino savo vitališkumu¹. Atskira ir įdomi tema būtų senosios graikų kultūros recepcija sovietmečiu, jos atėjimas per egzistencializmą, Martiną Heideggerį, kurį Geda pripažino kaip autoritetą.

Iš pykčio išaustas pasaulis

Vokiečių filosofas Peteris Sloterdijkas knygoje *Pyktis ir laikas (Zorn und Zeit*, pirmasis leidimas 2006) atkreipia dėmesį į tai, kad vienas svarbiausių Vakarų civilizacijos tekstų Homero *Iliada* pradedamas žodžiu „pyktis“ (gr. *mēnis*): „Pyktį Pelėjo sūnaus Achilo, deive, giedoki“ – prasideda Homero *Iliada* lietuvių kalba (vertė Antanas Dambrauskas). Sloterdijko knyga sukėlė daug diskusijų ir grą-žino pykčio sąvoką į intelektualinę apyvartą (pvz., Potsdame 2008 m. surengta tarptautinė konferencija „Nuo Achilo iki Zidano: apie pykčio genealogiją“).

1 „Sena graikų poezija irgi stulbina savo vitališkumu. Poetas sielvartauja, kad jam jau daug metų, jis nebegali to ar to, bet jeigu imtųsi, padarytų geriau nei jaunuolis.“ „Rašytojas ir jo amžius: poetą Sigitą Gedą kalbina Sigitas Parulskis“, in: *Sėskim ir pakalbėkim*: 30 radijo interviu, suda-rytojos Gailutė Jankauskienė, Jolanta Kryževičienė, Vilnius: Versus aureus, 2007, p. 42.

Bene svarbiausia Sloterdijko knygos tezė – pyktis yra tikroji istorijos varomoji jėga². Iškart galima pasakyti, kad panašių tezių nesunkiai rastume Gėdos publicistikoje ir dienoraščiuose, pvz., „Konfliktas, kuris yra varomoji jėga“³. Arba: „Nešvankybė yra pasaulio *perpetum mobile*.“⁴

Vokiečių filosofo nuomone, *Iliados* pasaulis išaustas iš pykčio, archajiškai ontologijai pasaulis yra jame vykstančių kovų suma. „Epinis pyktis savo rapso dui pasirodo kaip pirminė energija, – rašo Sloterdijkas, – kylanti iš savęs, neišvengiama kaip audra ar saulės šviesa. Ji yra veiksmo jėga koncentruota forma. [...] Homerui herojus ir jo pyktis sudaro neišardomą porą ir nereikalauja pykčio aiškinimo išorinėmis aplinkybėmis. Achilas kupinas pykčio taip, kaip šiaurės ašigalis yra padengtas ledu, kaip olimpas apsuptas debesimis ir kaip Mont Ventoux kalnas yra vėjų pustomas.“⁵

Pyktis graikų kultūroje, kaip jį interpretuoja Sloterdijkas, nėra asmeninė ypatybė, intymaus vidinio pasaulio dalis. Pyktis yra gana autonomiška energija, būdinga herojaus dvasiai. Žmogus nėra pykčio savininkas, jis jam nepriklauso, jis priklauso energijoms, kurios įsiveržia į žmogų, o helėnų psichologija ir filosofija skelbė, kad jos suvoktinos kaip malonės iš aukštesniojo pasaulio, ir, kad kaip ir su kiekviena dovana, taip ir su pykčiu, herojus turi elgtis atsakingai ir pagarbiai⁶.

Be *mēnis* sąvokos, Sloterdijkas savo analizėje pasitelkia ir dar vieną sampratą emocingumui nusakyti – *thumos* (θυμός). Tai graikiškas žodis, kuriuo apibūdinamas organas krūtinėje, iš kurio kyla didžiuliai emociniai protrūkiai, taip pat ir pykčio priepuoliai. Šis žodis apibūdina išdidaus „aš“ žaizdrą, jis suvoktas kaip kūno judintojas, kūno energija, kuri po mirties apleidžia kaulus, sąnarius, raumenis. Bendrai *thumos* yra džiaugsmo, pasitenkinimo, meilės, atjautos, pykčio ir t. t. buveinė⁷. Šis organas taip pat stimuliuoja pripažinimo bei šlovės poreikį. *Thumos* priskiriama ir tarpininkavimo funkcija, receptyvus, imlus sąmoningumas, kuris yra savotiškas kanalas, kuriuo dievai perduoda mirtingiesiems žinias⁸.

2 Peter Sloterdijk, *Zorn und Zeit: Politisch-psychologischer Versuch*, Frankfurt am Main: Suhrkamp-Taschenbuch, 2008, p. 16.

3 Sigita Gėda, *Adolėlio kalendoriai: Dienoraščiai, gyvavaizdžiai, užrašai, tyrinėjimai*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003, p. 115.

4 *Ibid.*, p. 448.

5 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 17. (Čia ir kitur iš vokiečių kalbos versta mano – RK).

6 *Ibid.*, p. 24.

7 Bruno Snell, *Die Entdeckung des Geistes: Studien zur Entstehung des europäischen Denkens bei den Griechen*, Hamburg: Claaszen & Goverts Verl., 1946, p. 27.

8 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 24.

Beje, θυμός etimologija siejama su indoeuropiečių prokalbės žodžiu **d^huh₂mós*, su lietuvių kalbos žodžiu „dūmas“, lot. *fumus*, o reikšmė ir su kvėpavimu, ir su krauju, kas Gedos pasaulėvaizdyje yra svarbu.

Pasaulio dūksmas ir jo apgiedojimas

Sigito Gedos eilėraščiuose

Gedos poezijoje pasaulis suvokiamas kaip didelė įvairių energijų, jėgų susidūrimo arena, lygiai kaip ir žmogus, ir poezija. Eilėraščiuose nuolat jaučiama „kažkokia jėga“ („yr‘ jėga“⁹), energija, elektra, kuri tvyro visur ir gali įgauti įvairias gamtos ar kultūros formas. „Elektra, kuri eina iš visko, o ypač: iš plaukų / ir iš kaulų, iš Pablo Picasso, labai smarkiai eina iš visokių griuvenų ir griuvėsių, senų, raudonų, priešledyninių ir priešklasicistinių.“¹⁰ Gedą žavi tai, kas stipru, kas turi jėgos žydėti, augti, klestėti, išsprogti ir plisti, skleisti savo geną – tiek kultūroje, tiek gamtoje. Pasaulis įvairiomis formomis išskyla kaip tos energijos pliūpsniai – pjautynės, augalų žydėjimas, bujojimas, erotika. Eilėraštyje „Nakvynė“ (rink. *Žydinti slyva Snaigyno ežere*) apčiuopiama tiesiog fizinė, gamtiška, gyvuliška, seksualinė energija:

Kiek daug elektros aplink,
O tamsu
Begalinėj visatoj.¹¹

Ir čia veikia elementarūs jėgos dėsniai, santykis su pasauliu mezgamas per pjautynes, grumtynes, jėgos demonstravimą („Žiūrima taip, / Kas stipresnis, / Kas dreba“¹²).

Iš seniausių (Gedai svarbu pabrėžti – priešklasicistinių) kultūrų ir poetų sklindanti energija traukė Gedą ir formavo jo estetiką. Kristijonas Donelaitis, Antanas Strazdas, Kazys Binkis buvo svarbūs tiek, kiek jų kūryboje buvo pasaulio šėlsmo, padūkimo, iš anksto sukurtų, nustatytų formų nepaisymo:

9 Sigitas Geda, *Skrynelė dvasioms pagauti*, Vilnius: Vaga, 1998, p. 60.

10 Idem, *Jotvingių mišios*, Vilnius: Andrena, 1997, p. 18.

11 Idem, *Žydinti slyva Snaigyno ežere*, Vilnius: Vaga, 1981, p. 151.

12 *Ibid.*, p. 150.

O Būtis kaip padūkus
 Lekia lekia ir skambina –
 Giesmę, šaukia, man duokit,
 Vardą duokite amžina...¹³

Šios paskutinės poemos *Strazdas* eilutės svarbios ir tuo, kad čia išryškinamas ne tik energijų tekėjimas, būties dūksmas savaime, bet ir gaivališko chaoso virtimas forma, chaoso suvaldymas ir būties energijos virtimas giesme, suteikiančia viltį amžinybei. Taigi pasirodo du svarbiausi graikiško *thumos* aspektai – vitališkumas ir šlovės siekimas. *Strazdas* pradedamas pasaulio steigtimi, chaoso suvaldymu, o baigiamas sauga – sukurtos formos įamžinimo giesmėje viltimi. Arūno Sverdiolo įvestos kultūros filosofijos sąvokos *steigtis* ir *sauga*, apmąstytos remiantis daugiausia senovės graikų ir judėjų kultūromis, galėtų nusakyti didžiąją dalį Gedos kūrybos (o Geda savo ruožtu beveik tomis pačiomis sąvokomis siejo Strazdo pavardę su toteminiu paukščiu, „savo giminę saugančiu ir jai vitalinės jėgos teikiančiu globėju“¹⁴).

Pasak Sloterdijko, senovės graikams herojiškumas buvo ne subtili, o vitališkiausia iš visų galimų laikysenų gyvenimo atžvilgiu. Jų akyse pasaulis be herojų darbų būtų Niekas – būsena, kur žmogus be jokio pasipriešinimo nusileistų gamtos monarchijai¹⁵. Gedos poezijoje dominuojantis herojus ir yra tas, kuris savo energija steigia, formuoja pasaulį ir turi užtikrinti jo tęstinumą. Pasaulis poetui nėra išankstinė duotybė, esantys ryšiai turi būti išardomi ir kuriami nauji:

Išardyti kalbos ryšius – išardyti pasaulio santykius.
 Nublokšti nuo savęs tinklą, kuriuo gaudom pasaulį.
 Naujai sustatyti visatą.
 Tai, kas buvo viršuj, turi atsikliūt apačioj.
 Vertikalė – horizontalė.
 Naujai viską sujungti.

– rašė Geda rinkinyje *Mamutų tėvynė*¹⁶. Bet ši programa pasirodo jau debiutinėje knygoje *Pėdos*:

13 Sigitas Geda, *Sokratas kalbasi su vėju*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001, p. 53.

14 Idem, *Ežys ir Grigo ratai*, Vilnius: Vaga, 1989, p. 25–26.

15 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 12.

16 Sigitas Geda, *Mamutų tėvynė*, Vilnius: Vaga, 1985, p. 47.

Viską narplioju ir skaldau,
 Ir į žygį jau šaukiu,
 Žalias paukštis – vertikalėm
 Aš į Lietuvą plaukiu.¹⁷

Šiose keturiose eilutėse sutelkta ir *Strazdo* pradžia, ir vertikalios kūrybinės energijos programa, ir šaukimas į karą. Panaši karinga programa pasirodo ir vaikiškame eilėraštyje „Niekas kariauja dėl avinėlio ir jūrų žolės“: Čia Niekas kariauja ir steigia tvarką, gina ir saugo pasaulį nuo blogio jėgų, o vėliau visa tai sudeda į savotišką giesmę:

Paskui atsisės ant smėlių
 Ir kardelį nusijuos,
 Šaltas jūrų vandenėlis
 Nuo jo balso mėlynuos.¹⁸

Taigi naujai sukurtas pasaulis jau saugojamas kalboje, giesmėje. Giesmė yra atminties forma, – rašo Sverdiolas¹⁹. Ryšį tarp dievų, herojaus ir jo žygius apdainuojančio rapsodo Sloterdijkas aptaria kaip efektyviausią medialinę triadą antikos laikais. Pasak jo, Homero pasaulyje giesmė apie herojišką kario energiją, nuo kurios prasideda senovės epas, pakylėja pyktį iki substancijos rango, iš kurios sukurtas pasaulis, jeigu sutinkame, kad žodis „pasaulis“ apibūdina senovės graikų karių ir kilmingųjų gyvenimo formų ir scenų ratą iki krikščioniško laiko skaičiavimo²⁰.

Geda kaip poetas jautėsi savotišku tradicijos instrumentu, mechanizmu, pertvarkančiu kultūros pasaulį, kuriančiu iš sukauptos patirties ir prisiminimo, atminties, vos ne platoniško pirm pradžių idėjų prisiminimo:

Ir dabar esu įsitikinęs, kad viskas gema iš šito vaikystės žiūrėjimo, klausymo, prisiminimo. Nesgi kas visa mūsų žemelė, jeigu ne didysis klausymas ir žiūrėjimas,

17 Idem, *Pėdos*, Vilnius: Vaga, 1966, p. 44.

18 Idem, *Baltoji varnelė*, Vilnius: Alma littera, 2000, p. 63.

19 Arūnas Sverdiolas, *Steigtis ir sauga: Kultūros filosofijos etudai*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 126.

20 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 15.

garsas ir vaizdas – kaulų, žemės, mėsos, rago, akmens, plaukų, molio, akių ir širdžių, sielos, knygų, idėjų, kraujo, kardo ir geležies? Pykčio, meilės, skurdo, gailesčio, šurpo, širdgėlos, vilties ir kantrybės – melodijos.²¹

Tradicijos, kultūrinės atminties ir įvairiausių registų emocijų polifoninės pynės kuria Gedos eilėraščio audinį. Poetui svarbu buvo įsijungti arba pasijungti, o gal atsiduoti tradicijos srautui, įsirašyti į jį: „Mes tiktai įsirašome į nenutrūkstamą gyvybių grandinę, ir naivu būtų tvirtinti, kad išrandame kažin ką itin naują, itin nebūta, itin negirdėta.“²² Bet šalia buvo ir ambicija susigrumti su tradicija, su galia, kurios klausomasi ir kuriai tarsi reiktų paklusti (glaustai yra tai suformulavęs: „Viskas kyla iš tradicijos, nieko negalima sukurti tuštumoje, tačiau kūryba yra be galo įnirtinga kova su tradicija.“²³).

Įsirašantį į tradiciją matė ir Strazdą, kurio „įvaizdžiai [kyla – RK] iš liaudies kūrybos gelmės, jie šliejasi prie pagrindinių simbolių, apibendrinančių žmonių buitį ir visatą – prie gyvybės medžio ir paukščio, tarpininko tarp dangaus ir žemės, persikūnijančios protėvių dvasios (protėvių kultas – vienas svarbiausių visų tautų tikėjimuose). Juos poetas įprasmino idilėje „Strazdas“. Paprastas miškų paukštis pavirsta žmogaus antrininku, byloja kaip visa apimanti maginė galia²⁴. Taigi Geda Strazdui priskyrė, o ir sau prisiėmė tarpininko tarp dangaus ir žemės vaidmenį, balso, kuriame persikūnija protėvių dvasios, funkciją. Turi kažkas įvykti, susijungti, rasti, kad būtų įmanomas kūrybos aktas, iš tuštumos niekas negimsta, o paprastas žmogus, bent jau kūrybiškumo požiūriu, Gedos pasaulėvaizdyje yra tuštesnis (ne kartą yra pabrėžęs kuriančiojo pranašumą). Cituotas eilėraštis apie su chaosu kariaujančią Nieką, nuo kurio balso mėlynuoja jūrų vandenėlis, tokią tuščio vidujiškumo interpretacijos kryptį paremtų. Niekas, sukurtas ir pagal Dao filosofiją, metaforizuojantis Dievą (sovietmečiu tokia interpretacija labai dažna, kaip rodo privačiose bibliotekose esantys rinkiniai su tuo metu atliktais autorių taisymais; Gedos, Bložės eilėraščiuose Niekas būdavo tiesiog Dievo eufemizmas), aukščiausių ir visagalę, visa persmelkiančią jėgą, vai-

21 Sigitas Geda, „Tiesa, kitaip sakant, poezija“, in: *Tarybinių lietuvių rašytojų autobiografijos* [t. 1, A-K], 1989, p. 355.

22 Idem, „Slaptieji sielų suokalbiai“, *Pergalė*, 1983, Nr. 9, p. 140.

23 Idem, *Man gražiausias klebonas – varnėnas: Pokalbiai apie poeziją ir apie gyvenimą*, Vilnius: Vyturys, 1998, p. 19.

24 Idem, *Ežys ir Grigo ratai*, p. 25–26.

kišką demiurgą, sykiu stiprią ir silpną būtybę, neturi ir negali turėti jokios (bent jau žmogiškai suprantamos) vidujybės, negali būti ir psychologizuojamas. Jis pasirodo kaip įvairios ir skirtingos kaukės (eilėraščio „Baltojo Nieko dainelė“ pradžia: „Aš esu Niekas, / Baltas berniukas, / Ne, ne berniukas, / O kamuoliukas“).

Ar yra kas nors daugiaveidžio „aš“ viduje?

Apie santykį tarp vidinio herojaus gyvenimo ir viešo, bendro veiksmo kalba ir Sloterdijkas:

Grynas pyktis neturi vidinio gyvenimo, slapto psichologinio gyvenimo ir privačių paslapčių. Priešingai, paprastai veikėjo vidujybė turi būti manifestuojama ir vieša bei virsti veiksmu, o jei įmanoma – ir giesme. Užplūstančiam pykčiui būdinga iki galo atsiduoti savo trykstančiai išraiškai; kur toną duoda visiškas ekspresyvumas, negali būti nė kalbos apie santūrumą ar tvarymąsi. Žinoma, visuomet „dėl kažko“ kovojama, tačiau visų pirma kova tarnauja pačios kovingos energijos apsigėrimui, o strategija, kariavimo tikslas, grobis ateina vėliau.²⁵

Senosios raštijos epochos epiniams personažams, anot Sloterdijko, trūksta klasikiniu būdu suprasto subjektyvumo esminio požymio, ypač reflektuojančios vidujybės, intymaus pokalbio su savimi ir sąžinės valdomos pastangos valdyti afektus²⁶. Už įžvalgą, kad antikiniai herojai neturėjo vidujybės, Sloterdijkas dėkoja XX a. vidurio antikos tyrinėtojai ir filologui Bruno Snell. Čia paminėsi-me tik tai, kad Snell analizuoja antikinę asmenybę kaip daugialypę, neturinčią koherentiško „aš“ figūrą, kaip afektų, dalinių energijų susitikimo vietą ir todėl, anot Sloterdijko, nėra prasmės kalbėti apie Homero herojus taip, kaip mokyklos psychologas kalba apie probleminius mokinius. Graikai žmogų suvokė kaip sudarytą iš narių, Homero kalboje nėra žodžio, kurio semantikos centre būtų kūnas arba siela, dvasia, bet yra žodžiai, kurie padengia šios semantikos visumą įvairiais aspektais²⁷.

25 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 21.

26 *Ibid.*, p. 22–23.

27 Bruno Snell, *op. cit.*, p. 22.

Pasak Snell, Homeras nepažįsta tikrų, savų žmogaus apsisprendimų ir todėl apmąstymo scenose didelį vaidmenį atlieka dievų įsikišimas²⁸. Nors Sloterdijkas ir nemano, kad asmenybė yra bevalė, bet vis dėlto formuluoja – ne žmonės turi savo aistras, bet labiau aistros turi savo žmones²⁹. Bet kokių atveju tokia „sudėtinė“ asmenybė yra vieta, kur susitinka įvairios energijos, kur pyktis ją perkošia savo galia. Šiame straipsnyje neplėtosime paralelių tarp tokios asmenybės sampratos antikoje ir Gedos kūryboje, tik pažymėsime, kad tokia samprata, tiesiogiai perimta iš graikų, pasirodo ir Gedos eilėraščiuose, ir eseistikoje³⁰.

Vidujybės komplikuotumas Gedos kūryboje susijęs su kaukės problema. Žmogui esama įvairių jėgų, kurios dangstomos ar pasirodo skirtingomis kaukėmis. Kaukės problema Gedos kūryboje itin sudėtinga, o šiame straipsnyje svarbu, kad nuo pat kūrybos pradžios Gedos reflektuotas žmogaus prigimties dualizmas, gamtos ir kultūros įtampos, tamsioji žmogaus pusė niekada nebuvo paleista iš akiračio. Tamsumas yra jo daugialypės tapatybės dalis („[...] mummyse esama ir tam tikro ‚velniškumo‘[...]“³¹).

Garsusis eilėraštis „20 prisipažinimų“, savotiškas kaukių Gedos poezijoje katalogas, baigiamas eilutėmis:

Dabar norėčiau būti savim.
 Žiauriu, tamsiu, negailestingu.
 Bejėgiu, sergančiu, tauriu.
 Miršančiu ir atgimstančiu.
 Tam, kad gyvenčiau.³²

28 *Ibid.*, p. 35.

29 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 20. Dar galima atkreipti dėmesį, kad Elenos Tervidytes kalbinamas Arvydas Šliogeris visiškai pritarė jos formuluotei: „ne jis [Geda – RK] valdė charakterį, o charakteris jį.“ „Sigitas Geda: didis poetas, gyvenimo diletantas.“ Filosofą Arvydą Šliogerį kalbina *Dialogo* vyriausioji redaktorė Elena Tervidyte, in: *Rytai – Vakariai*, [t.] 10: *Sigitas Geda: Pasaulinės kultūros lietuvinimas*: Straipsnių rinkinys, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2010, p. 544.

30 „Valio! Mano ‚teorija‘ apie žmogaus (ar kito gyvūno) atsiradimą iš atskirų kūno dalių (taip manyta ir senovės Graikijoje) pasiteisino: šiaandien japonai pranešė pasauliui, jog mėgintuvėlyje išauginę varlės Akį ir Ausį... Ilgainiui bus galima išauginti atskirus žmonių organus (operacijoms).“ Sigitas Geda, *Adolėlio kalendoriai*, p. 217. Poezijoje taip pat galima rasti panašių idėjų: „Teisus tasai, kur sakė, kad pavieniui / Gyvena visos mūsų kūno dalys, / Pavieniui plūsta kraujas venom“ (eil. „Paskutinė musmirė“, rink. *Mamutų tėvynė*, p. 21).

31 „Mummyse esama tam tikro ‚velniškumo‘“: Aldona Žemaitytė kalbina Sigitą Gedą, *Dienovidis*, 2001, Nr. 12, p. 30.

32 Sigitas Geda, *Sokratas kalbasi su vėju*, p. 290.

Troškimas būti savimi, suvokiamas kaip skirtingų emocijų, būsenų kaita, judėjimas, kitimas, nuolatinis atgimimas, yra gyvasties, gyvybingumo paliudijimas. Mirties Gedos pasaulyje nėra. Atrodo, kad jam tikresnis yra judėjimas ir kitimas, todėl ir balsų daugybė, kaukių gausa suprantama. Turbūt toks tapatybės labilumas nepriklauso nuo „principų“ neturėjimo. Kitimas, pulsavimai, nuolatinis gyvybės tekėjimas, kurį bandė fiksuoti savo kūryboje, buvo ir tam tikra estetinė maksima – užfiksuoti judėjimą: „Gražu, kas gyva. Gražu yra visos gyvybės apraiškos, o ypač šioks toks gyvybingumo perteklius, siausmas, plastėjimas, balsas, klegesys, spalvų mirgėjimas ir žaižaravimas. Gražu, kas vos atėjęs iš nežinios, įgavęs formą.“³³

Judrios, „protėjiškos“ tapatybės formas Gedos kūryboje dažniausiai nulemia situacija. Viename iš vėlesnių eilėraščių Geda rašo:

Tėvas yra, kuris leidžia,
Sūnus yra, kuris sutinka
būt nukryžiuojamas.³⁴

Geda dedikavo poemą *Strazdas* Tėvui, tačiau ir tokias situacijas, kur tapatybė nulemiama prisiimtais vaidmenimis, Geda linkęs komplikuoti. Geda kultūros vyksmą įsivaizdavo kaip grumtynes, galima sakyti, kad ir kultūros pasaulis jam kaip kovų suma. „Man ‚tėvai‘, su kuriais turėjau grumtis, buvo Binkis, Strazdas, Maironis, Baranauskas... Ir dar daugelis kitų, gyvų bei mirusių. Lietuvoje bei svetur.“³⁵ Tokiose simbolinėse grumtynėse situacija keičiasi, keičiasi ir santykiai, vaidmenys, kaukės. Šitą procesą Geda taip pat apibūdina kaip energijos apykaitą:

Įmanomas atvejis: vieno žmogaus energija tik „per kruopelytę“ susiliečia su kito...
Taip galima „įspėti“ Strazdą ar Donelaitį.
Šiuo atveju mes labiau „įkrauname“ juos, nei jie mus, pažadiname snaudžiantį lauką...
Tam tikras apsikeitimas energija. Nesąmoningas, spontaniškas.³⁶

33 *Gairės: Mokytojams ir moksleiviams*, sudarė Viktorija Daujotytė, Arvydas Šliogeris, Kaunas: Šviesa, 1992, p. 39.

34 Sigitas Geda, *Pavasario keleivis*, Vilnius: Žaltvykslė, 2009, p. 18.

35 Idem, *Adolėlio kalendoriai*, p. 446.

36 *Ibid.*, p. 112.

Geda jautėsi susiliečiąs savo energija su didžiaisiais, su tais, kuriuos vadino sauladieviais (Čiurlionis, Krėvė ir kiti). Suartėjimas, tapsmas, virsmas – įvairių formų transformacijos Gedai buvo viena didžiausių pasaulio misterijų. Ryčio Zemkausko filme *Žiema Stokholme* (2000) poetas samprotauja, kad pats svarbiausias įvykis – žmogaus gimimas, kurį jis apibūdino kaip angelo susilietimą su žeme. „Tapsmas didelė sąvoka. Iš tiesų ne tapsmas, o ryšys, sugrįžimas ir suartėjimas. Sąlytis.“³⁷ Poema *Strazdas* ir prasideda dalimi, pavadinta „Suartėjimas“ – Drazdauskas virsta į paukštį, paukščiui plečiasi širdis, žmogus įgyja regėjimą, atsiveria akys. Mistiškas žmogaus ir gamtos suartėjimas, skirtingų energijų sąlyčiai, virsmas, tapsmas – esminė Gedos pasaulėvokos ir estetikos dalis. Vitališkumas Gedai yra ir estetinė kategorija. Tapimas kuo nors kitu, virsmas, gimdymas, radimasis – tai svarbiausia kūrybos metafora ir Gedai, ir Platonui³⁸. Tapsmas ir virsmas Gedos mąstysenoje primena animizmą, magišką galią pasiversti, tapti kitu. *Strazde* vyksta žmogaus ir paukščio suartėjimas, iš kurio gimsta magas, poetas, demiurgas. Bendresne prasme visa Gedos poezija yra toks virsmas, energijų susilietimas su kitais (eilėraštis „20 prisipažinimų“), savotiškas kultūrinis animizmas. Algis Mickūnas kalba apie animizmą kaip apie religinę praktiką³⁹,

37 Sigitas Geda, *Mamutų tėvynė*, p. 45.

38 „Dvasinis gimdymas Platonui yra pagrindinė kūrybos metafora plėtojant demiurginę tematiką, t. y. svarstant pasaulio – kaitos ir virsmo srities – dalykų gimimą, arba kilmę (*genesis*) ir jų buvimo būdą. Visa ši sritis ir jos buviniai atsiranda, „pradedą būti“ per demiurginius veiksmus. Platonui demiurgo filosofema, kuri, kaip matėme, turi gilias šaknis mitologijoje, yra svarbiausia svarstant, kaip atsiranda tai, kas atsiranda, kas nėra amžina ir savaiminga. Visur, kur yra virsmas ir kaita, iškyla demiurginė gimdymo–kūrimo tematika. Demiurgas – tėvas (pater) ir kūrėjas (poietes, „darytojas“) kartu (Timajas, 28c). Pats kosmosas, pasak Platono, taip pat sukurta ir kartu pagimdyta, gyva būtybė.“ Arūnas Sverdiolas, *op. cit.*, p. 127–128.

39 „Pirminius galios savitaigos pėdsakus galima rasti jau magijoje ir su ja susijusiose konotacijose, pavyzdžiui, tokiose kaip *darymas*, *gebėjimas*, *geismas* ir *galia*. Magiškoji galia glūdi visuose su gyvybe susijusiose įvykiuose ir formose – tai bet kurio gyvio sugebėjimas įsiforminti ir tapti bet koku kitu gyviu. Tapsmas kitu gyviu suponuoja, kad visi gyviai, taip pat ir žmogus, pasireiškia kaip vitalinės, iki-psichinės jėgos, sugebančios įgauti įvairiausių gyvybės formų kontūrus. Sakraline kalba galima pasakyti, kad magija traktuojama animistiškai. Animizmas rodo, kad žmogus gali perimti bet kokio gyvūno galias pačiais įvairiausiais būdais: valgydamas mėsą ir gerdamas kraują, ritualais, iniciacija, transu ar pasivadindamas kokio nors gyvūno vardu. Medžiotojas, atlikdamas ritualinį šokį įsopusęs į tigro kailį, perima tigro galias ir net pats tampa tigru. Magiškoji galia nepripažįsta simbolinės distancijos. Žmogus ne imituoja kokio nors gyvūno galios teatriniais gestais ar ženklais; priešingai, žmogus tampa pačiu gyvūnu. Magiškosios galios principas yra tapatybė.“ Algis Mickūnas, Arvydas Šliogeris, *Filosofijos likimas*, Vilnius: Baltos lankos, 2009, p. 18.

tai, atrodo, galėtų tikti Gedai kaip kultūrinės programos veikimo principas. Savotiškas kultūrinis animizmas – kaukės užsidėjimas, kalbėjimas įvairiais balsais artimas – ne tik antikiniam „sudėtinės“ asmenybės tipui, bet jau minėtam *thumos* aspektui – šlovės siekimui. Simboliška, kad žodžio „animizmas“ etimologija (gr. ἄνεμος reiškia „vėją“, „dvelksmą“, lot. *animus* – „sielą“, „dvasią“) turi panašių reikšmių kaip ir *thumos*, kuri, be kita ko, taip pat gali reikšti sielą, kvėpavimą, mintį, protą.

Karo vyro troškimas pergalėti

Kaip minėta, *thumos* yra organas krūtinėje, stimuliuojantis pripažinimo ir šlovės poreikį. Francis Fukuyama veikale *Istorijos pabaiga* taip pat interpretavo *thumos* sąvoką, siejo pyktį su pripažinimo geismu, taigi ir su šlove⁴⁰. Graikų herojams šlovė buvo neabejotina vertybė. Geda, be abejonės, norėjo būti geriausias, norėjo grumtis ir nugalėti.

AŠ ŽINAU, JOG VISOS MŪSŲ GALIOS IR DVASIOS
IŠAUGA IŠ MANĖS, TROKŠTANČIO, PERGALĖTI
KITAS DVASIAS⁴¹

Geda simpatizavo stipraus poeto tipui ir pats tokiu dažniausiai jausdavosi. Jo reflektuojamas santykis su kitais poetais panašėja į kompleksą, kuriuo apibūdinamos galingos imperinės valstybės. Joms, pasak Mickūno, reikalingas stiprus priešininkas, kad įrodytų savo galią, kitaip ta galia praranda prasmę ir reikšmę. „Sprendimas pradėti karą daromas tada, kai tikra priežastis yra paslėpta; jei ji būtų viešai pripažinta – baimė prarasti jėgą ir ateities reikšmę, – tai jau būtų silpnybės, žemumo bei pralaimėjimo ženklas.“⁴² Kaip geras strategas Geda yra parodęs ne vieną pagarbos gestą geriausiems poetams, bet sykiu nevengęs grumtynių su jais. Strazdas, Antanas Baranauskas ar Binkis – vienetai, su kuriais

40 Francis Fukuyama, *Das Ende der Geschichte. Wo stehen wir?*, Munich: Kindler, 1992, p. 233.

41 Sigitas Geda, *Sokratas kalbasi su vėju*, p. 453.

42 Algis Mickūnas, „Jėgos filosofija“, in: „Metmenų“ *laisvieji svarstymai, 1959–1989*, sudarė Virginijus Gasiliūnas, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1993, p. 235.

Gedos santykis buvo beveik vien tik pozityvus. Kur kas komplikuočiau buvo Maironio ar Eduardo Mieželaičio recepcija, bet, matyt, didžiausia įtampa buvo su tais poetais, kurių pozicijos lietuvių literatūros panteone dar nėra aiškios ir artimiausioje ateityje neišvengiamai bus koreguojamos: Alfonsu Nyka-Niliūnu, Tomu Venclova, Justinu Marcinkevičiumi ir kitais. Gedai reikėjo stiprių oponentų, nes tik kovoje jėga manifestuoja save⁴³. Pasak Mickūno, „Jeigu jėga neauga, ji mažėja; nekintamos būklės nėra. Augimas reikalauja priešų; anot Nietzsche's, geras priešas daug brangesnis negu meilus draugas.“⁴⁴

Jaunesnę kartą Geda neretai nurašydavo vos ne *in corpore* priekaištaudamas jiems dėl neapsiskaitymo, kalbų nemokėjimo ir pan. Šioje vietoje būtų galima pacituoti ir Gintarą Bleizgį:

O kiek A. Marčėnas galės iškęsti poezijos? Čia nė milimetro nejuokauju. Perskaičiau knygą ir išsigandau. Iki „Dievų taupyklės“ taip rašyti galėjo tik Sigitas Geda. Dabar jo vietą užima A. Marčėnas. (S. Geda man snukį išmaltų už pastarąjį sakinį. Beje, nemažai ir labai audringai su S. Geda „diskutavome“ – kabutėse, nes labiau tiktų sakyti „siautėjome“ – apie A. Marčėno kūrybą.)⁴⁵

Kaip simbolinės, iš pykčio užverdančios grumtynės Gedos buvo suprasti ir vertimai. Pavyzdžiui, apie psalmių vertimus jis yra kalbėjęs: „[...] erzino anksčiau prasti psalmių vertimai, kuriuos radau begalę klaidų ir nesąmonių. Labai supykau, viskas daroma iš didelio įtūžio.“⁴⁶ Kitame interviu apie tų pačių psalmių vertimą sakė: „Kartais atrodo, kad visi vertimai yra savotiškos rungtynės. Norėjau parungtyniauti su mūsų mielais kunigais, sudijavau hebrajiškus, lotyniškus, vokiškus, lenkiškus, rusiškus tekstus, dar turėjau S. Averincevo bibliinių poetizmų studiją, pavyzdžiui, kas išlikę sirų kalboje.“⁴⁷

Atrodo, kad Gedos laikysenai ir santykiui su kitais literatūros lauko dalyviais apibūdinti Mickūno formuluotė „baimė prarasti jėgą ir ateities reikšmę“ tinka. Kitame, ne graikų kultūros, kontekste, būtų galima prisiminti Haroldo

43 Mickūnas perfrazuoja Nietzsche: „Nėra jėgos; esą tik jėgos. Jėga atsiranda esant priešingai jėgai. Išvada: absoliuti jėga nėra jėga, nes ji neturi nieko prieš save.“ *Ibid.*, p. 246.

44 *Ibid.*, p. 247.

45 Gintaras Bleizgys, „Kiek poezijos galės iškęsti Aidas Marčėnas?“, *Šiaurės Atėnai*, 2010 01 09.

46 Sigitas Geda, *Man gražiausias klebonas – varnėnas*, p. 213.

47 *Ibid.*, p. 177, 179.

Bloomo įtakos baimės idėją, kurią Geda ne tik žinojo, bet ir vertino kaip taikliai nusakančią kultūroje vykstančius procesus⁴⁸.

Senovės graikų kultūroje vardo garsumas šioje žemėje buvo suvokiamas kaip patikima (ir vienintelė) amžinybės forma. Baimė netekti ar nepelnyti šlovės sykiu yra baimė netekti amžinybės. Gedos dienoraščiuose krinta į akis keistas nepasitikėjimas, bandymas pabrėžti savo darbų vertę, kartais net nuvertinant kitus. Keistas, nes Gedos vieta lietuvių literatūroje neabejotina: surengta ir dar bus rengiama ne viena Gedai skirta konferencija, pelnytos turbūt visos svarbesnės premijos, eitos svarbios pareigos. Įdomu, kad kontroversiškus, kritiškus, „piktus“ pareiškimus Geda formuluodavo trumpai savo dienoraščiuose arba interviu, o jo ilgi, nuoseklūs, racionaliau sukalti tekstai apie literatūrą (pvz., knygoje *Ežys ir Grigo ratai*) kur kas nuosaikesni. Galbūt tai galima aiškinti rašymo forma: dienoraščiai turi spontaniškumo, neapgalvotumo, tai savotiškas kirtis, smūgis, koncentruota ir ne visad valdoma energija, kuri platesniame tekste išsiskirsto.

Kaip literatūros lauko veikėjas Geda savo pyktį suvokia sąmoningai. Beveik prieš dešimt metų šio straipsnio autoriaus įrašytame pokalbyje Geda, kalbėdamas apie savo temperamentą ir priežastis, dėl kurių susilaukdavo didesnio kultūros biurokratų dėmesio, ištarė: „Buvau piktesnis už kitus...“⁴⁹ Taip pat siejo įsitvirtinimą literatūros lauke su egzistavusios hierarchijos pažeidimu. Ir retrospektyviai prisimindamas moderniosios poezijos tvirtinimosi laiką Geda pakartoja:

48 Dienoraščiuose pakomantavęs H. Bloomo idėjas Geda sušunka: „Tai bent! Geriausia (ir arčiausia) iš to, ką išgirdau apie eilėraštį per 50 metų!“. Sigitas Geda, *Adolėlio kalendoriai*, p. 446.

49 Autoriaus asmeninis archyvas. Šiame pokalbyje Geda kalbėjo: „Tai, ką aš padariau, niekad nemaniau, kad pažeidžiau tam tikrą hierarchiją. Tas hierarchijos pažeidimas labiausiai ir pakenkė, nes žmonės, kurie tos hierarchijos nepažeidė, ėjo tokiais ramesniais keliais, dažnai dėl temperamento, tarkim, Strielkūnas arba Martinaitis ramesnio būdo, o aš buvau piktesnis ir norom nenorom ėjau su jais į konfliktą. Tada Petkevičius pasikvietė mane ir sako: ‚Su tavim nori susitikti Mieželaitis.‘ Buvo 1968 metai. Buvau iš vakaro kažkur baliavojęs. Bet, sakau, aš su juo nenoriu. ‚Tai kodėl nenori?‘ ‚O kad šūdą rašo.‘ ‚Tai tu taip drįsti prieš pirmininką šnekėt?‘ – ir žiauriai su Petkevičium apsiskaldėm. ‚Reikia šaudyt tokius.‘ ‚Tai ką šaudyt? Rusus nori šaudyt?‘ ‚Ne, lietuvius.‘ ‚O už ką šaudyt?‘ ‚Už tai, kad taip elgiasi vieni su kitais.‘ Tada jis paskleidė tokį gandą, kad Geda turi revolverį, nori iššaudyt geriausius lietuvių rašytojus. Vieni išsigando, kiti juokais nuleido. Paskui atnešė paklaustyt juostelę (viskas tada buvo įrašoma) Baltakiui ir Marcinkevičiui. Tai Baltakis ir sako: ar žinot, ar patikrinom, ar nors peilį kokį nešiojasi? Sako, lyg nesinešioja. Bet man jau keliai buvo visur užkirsti.“

Dabar jau nebesu toks piktas!
Pikčiausias buvau – 27 metų.⁵⁰

Taigi pikčiausias buvęs apie 1970-uosius, per patį moderniosios poezijos pakilimą. Tuo metu toks agresyvumas gali būti suprantamas, tačiau ir vėliau, visų pirma dienoraščiuose, jaučiama kova su oponentais. Kartais atrodo, kad būta savotiškos kovos dėl kovos, dėl jaučiamos jėgos auginimo ar nepraradimo. Ir tai galima suprasti ne tik kaip psichologinę būseną, bet ir kaip estetine nuostatą. Stiprus ir senoviškas, archajiškas žmogus Gedai buvo beveik sinonimai („Aš tenorėčiau pasakyti, kad tie žmonės, kurių dėka atėjome į šią žemę, nebuvo ‚bekiausiai‘, o stiprūs, erotiški ir gaivalingi.“⁵¹). Archaika žavėjo Gedą savo stiprumu, skleidžiama jėga ir tikrumu. Rekonstruoti archaiką, gręžtis gilyn irgi reikėjo jėgos – yra pavadinęs savo kūrybinį metodą archeologiniu⁵². Taigi pyktis, jėga, karingumas buvo suvokiami kaip veikimo kultūroje būdai ir galbūt net sąlygos, o herojiška karinga energija, demiurgiškas pasaulio formų radimasis – verta giesmės tema. Indoeuropiečiams būdingos trisluoksnės socialinės struktūros vieno karių sluoksnio vertybė, anot George'o Dumezilio, yra šlovė. Simboliškai Gedos karingumą, kentaurišką kūrybos kodą, jėgą, maištą įvardijo dailininkas Petras Repšys ant *Strazdo* egzemplioriaus, dabar esančio asmeninėje Gedos bibliotekoje, raudoname įklijos fone nupiešęs kentaurą, nešantį moterį, ir užrašęs: „Geriausiam Lietuvos poetui ir Kara vyrui Sigitui Gedai. Šitos knygos pašytojas Petras Repšys“.

Išvados

Peteris Sloterdijkas abejojo modernaus žmogaus galimybėmis persikelti ar įsivaizduoti tokį laiką, kai sąvokos „karas“ ir „laimė“ sudaro prasmingą konsteliaciją, nors pirmiesiems Homero klausytojams tai buvusi neperskiriama pora⁵³. Vis dėlto kai kurie šiandien svetimi senosios pasaulėvokos aspektai gali būti įžvel-

50 Sigitas Geda, *Adolėlio kalendoriai*, p. 212.

51 Idem, „Lietuvių erotinė poezija“, *Šiaurės Atėnai*, 2004 03 13.

52 Idem, „Neleiskite šviesai numirti“, *Šiaurės Atėnai*, 2010 10 08.

53 Peter Sloterdijk, *op. cit.*, p. 12.

giami Sigitos Gedos kūryboje. Atrodo, kad tai, kas gyvastinga, gyvybinga, kas turi sprogdinančios galios, jo kūryboje suvokiama kaip iš pačių archajiškiausių šaltinių kylanti jėga, o ir pats „archeologinis“ judesys reikalauja jėgos.

Šiame daugiau „žvalgybiniame“ straipsnyje motyvuota galimybė daugiavėdį ir daugiabalsį, nuolat besikeičiantį „aš“ Gedos poezijoje matyti ne kaip žaidybiškos postmodernios asmenybės variantą, o labiau kaip daugialypį senovės graikų subjektą, problemiška suvokiantį savo vientisumą ir sugebėjimą kontroliuoti vidines emocijas ir jėgas. Prielaida, kad Gedos kūrybą galima nusakyti *thumos* ir *mēnis* sąvoka, energija, kuri viską griaua ir kuria, kuri nelabai tiktų šiandienos pasauliui ir žmogui aprašyti, turi pagrindo. Galimi plėtoti ir gilinti keli bendresni Gedos poezijos aspektai: pasaulis kaip energijų kovų arena, kultūra, kuriama grumtynėse, įtampų srautuose, o žmogus – persmelkiamas, užvaldomas emocijų.

Pyktis, jėga Gedos kūryboje gali būti analizuojami ir kaip kultūrinė (ne tik psichologinė ar fizinė) sąvoka, kaip kūrybos sąlyga, veikimo kultūroje būdas. Pyktis (pvz., poemoje *Strazdas*) pasirodo ir kaip seną pasaulį griauantis, ardantis, ir iš chaoso kuriantis naują tvarką, giesmėje, kalboje užtikrinantis to pasaulio saugą ir tęstinumą. Tyrimo temai galėtų priklausyti ir pykčio, jėgos estetika (ekstatiška pykčio, įsiūčio retorika vėlyvojoje Gedos kūryboje vis dažniau įgauna profaniškas, kasdieniškas formas), pavasariška, pradžios energijos vaizdinija, stiprus poetas kaip pavyzdinė laikysena. Vitališkumą iškelianti vaizduotė sieja tikrą kūrybą su autentiškumu, tikrumu, kurio impulsai kyla iš seniausių kultūros šaltinių. Pykčio, jėgos ir tikrumo, autentiškumo ryšys XX a. kultūroje irgi turi savą tradiciją ir taip pat galėtų būti vienas iš Gedos kūrybos interpretacijos kontekstų.

Senovės graikų šlovės etika galima aiškinti ir Gedos kūrybos impulsus, ir jo lietuvių literatūros refleksiją bei laikyseną literatūros lauke.

Anger as a Cultural Category: What Can the Ancient Greeks Help us to Understand Sigitas Geda's Poetry?

S u m m a r y

Drawing on Peter Sloterdijk's analysis of Greek culture in *Anger and Time* (Zeit und Zorn, 2006), this article explores Sigitas Geda's poetry and attitude within the field of literature. This poet's penchant for archaic cultures makes it relevant to explain some aspects of his poetry using Classical Greek concepts. In Geda's conception, the world and culture are understood as a fabric woven out of anger and other strong emotions; creativity is seen as vitality and a way of demiurgically creating and ruling the world; and a multi-faceted and multi-voiced, constantly changing "I" is explained not as a version of the performative postmodern self, but as closer to the complex subject of the Ancient Greeks – one which has a problematic understanding of its own continuity, which is in turn permeated and ruled by external energies and emotions. Anger emerges as a force that destroys and dismantles the old world, generating a new order from the chaos through song, guaranteeing the safety and continuity of the world through language. The question of anger is related to the thirst for glory: it is interpreted as the Ancient Greeks' efforts to achieve immortality through human memory, and as a way of explaining Geda's unconventional status within Lithuanian literature.

Keywords: anger, glory, Sigitas Geda, the archaic, Ancient Greek culture.
